

Селяни притиснули зернотрейдерів

Юрій ПОТАШНИЙ

46

Рік у рік у світі збільшується дефіцит продуктів харчування. Водночас лише три країни можуть значно наростити їх виробництво – Бразилія, Росія й Україна. За підрахунками експертів, наші сільгосп підприємства здатні вирощувати вдвічі більше зерна, ніж донині. Єдина умова підвищення урожайності – у виробництво слід вкладати великі гроші, бо пшениця сама собою не ростиме.

Сільгоспвиробники скаржаться, що бракує обігових коштів на мінеральні добрива, техніку, паливо, капітальне будівництво. Кредит узяти складно, адже немає прийнятної для банку застави, та й відсотки «кусаються». Тож економія, мовляв, є вимушеною. З одного боку, що менше грошей уклав, то бідніший урожай отримаєш. З другого – рясний урожай не гарантує більших прибутків, адже зерновий ринок в Україні нерегульований, дикий. Ціни на збіжжя у нас диктують не аграрії, а зернотрейдери. Аби захистити свої права, сільгоспвиробники об'єдналися в Аграрний союз України – на сторожі інтересів компаній-експортерів стоїть Українська зернова асоціація.

Остаточних даних за минулий рік ще немає, а в 2009-му прибутки семи основних зернотрейдерів становили близько 14 млрд. гривень. Приблизно стільки ж отримали всі сільгоспвиробники України. Навіть за офіційною статистикою, 40 відсотків від кінцевої вартості збіжжя осідає в кишенях експортерів-посередників; у цивілізованих країнах цей показник не перевищує 25 відсотків.

Хоча в Україні зареєстровано близько 300 зернотрейдерів, конкуренції між ними немає, бо насправді працюють лише 6–7. При цьому через посередників торгується 92 відсотки вітчизняного зерна. Торік на початку жнив трейдери давали за тону продовольчої пшениці 500 гривень, згодом ціна зросла до 800, пізніше наблизилася до тисячі гривень. Посередники не прикривалися несприятливою світовою кон'юнктурою, бо на міжнародному ринку пшениця коштувала 305 доларів. Не можна було посылатися й на внутрішні ціни

попереднього, 2009 року, адже тоді селянам за тону давали в середньому 1250 гривень. Проте всупереч законам економіки торік готовий хліб на полицях українських магазинів подорожчав.

Через брак коштів агрофірми не в змозі самостійно, без посередників, продавати зерно на внутрішньому ринку, вичікуючи на найкращу ціну, а тим паче долучитися до світової торгівлі. Так було й на початку XIX століття, коли набрав сили експорт українського зерна через чорноморські порти. Цю надприбуткову справу відразу прибрали до рук кілька торгових домов, що належали комерсантам грецького походження. Розраховуючи на швидке збагачення, купці з усієї Російської імперії й навіть із за кордону почали переселятися в портові міста, насамперед в Одесу. У підсумку конкуренція зумовила підвищення цін на пшеницю. Виробники й самостійно могли продавати зерно за кордон. Так, землевласники Полтавської губернії, склавшись, купили пароплав, аби самим вивозити збіжжя до Османської імперії. Згодом греки втратили провідне місце в зерноторгівлі з України.

Заробляючи щороку мільярди, нинішні посередники-експортери активно інвестують кошти в логістику, а ось вкладати в сільгоспвиробництво ніхто не хоче: обіг грошей у галузі становить 11 місяців, тоді як у торгівлі – 10–20 днів. Банківські кредити селянам недоступні. Як бути? Фахівці Аграрного союзу України вирішили ознайомитися з досвідом далекої Бразилії, якій вдається нарощувати обсяги сільськогосподарського виробництва.

– Фермерів там інвестують майбутні покупці збіжжя, –

розповідає **Геннадій НОВИКОВ, генеральний директор приватного підприємства «Аскон»**, що в селищі Якимівці Запорізької області. – Трейдер, отримавши розписку, де вказано кількість, якість і місце передачі йому зерна, перераховує виробникові 70 відсотків коштів від вартості контракту. До того ж остаточною вартість тонни зерна коригуватиметься з огляду на ціни, що складуться на момент виконання угоди.

У Бразилії цієї схеми дотримуються трансконтинентальні зернотрейдери, які працюють і в нас. Ось тільки в Україні вони не бажають авансувати виробництво, посилюючись на невластивість такої функції. Щорічна потреба аграрного сектору в інвестиційній оцінюється в 50–60 млрд. гривень. Саме стільки коштів як передоплату отримують бразильські фермери. Така фінансова схема може надати

До речі

Кабінет Міністрів обмежуватиме експорт зерна з України до 1 липня. Таке рішення було ухвалено на засіданні уряду 30 березня.

Як відомо, квотування експорту зернових діяло з жовтня минулого року й мало закінчитися 31 грудня, однак його продовжили до 31 березня 2011 року. Розподіл квот, що здійснювався протягом цього часу, викликав різку критику з боку учасників ринку.

За словами міністра аграрної політики й продовольства Миколи Присяжнюка, черговий розподіл квот, як завжди, відбудеться відповідно до законодавства.

неабиякого поштовху вітчизняному сільгоспвиробництву. Лише за рахунок дотримання технологій вирощування зернових урожайність одразу зросте не менш як на 30 відсотків.

«Бразильська» модель пропонується в законопроекті № 8163, який нині перебуває на розгляді Верховної Ради. Згідно з документом, право експортувати зерно матимуть лише ті трейдери, які заздалегідь авансували виробника на суму, що дорівнює щонайменше 50 відсоткам вартості контрактованого збіжжя. Аграрії також можуть продавати на зовнішньому ринку вирощене зерно – в обсягах власного виробництва. Ще одним зерновим оператором стане державна компанія.

На думку **віце-президента Національної академії наук України, директора Інституту економіки та прогнозування НАНУ, академіка Валерія ГЕЄЦЯ**, нова схема продажу-купівлі зерна виправдає себе лише в разі, якщо буде дотримано трьох умов: 1) держоператор здійснюватиме закупівлі безпосередньо у виробників; 2) трейдер не купуватиме зерна в селян дешевше, ніж державний оператор; 3) однакові для державних і недержавних операторів ринку вимоги до здійснення авансових платежів.

– Запропонована в законопроекті схема є для нас прийнятною, адже вона краща за нинішнє свавілля зернотрейдерів, – каже **Микола СТРИЖАК, керівник фермерського господарства «Каунас»,** що в селі Володимирівці Знамянського району Кіровоградської області, віце-президент Асоціації фермерів та приватних землевласників України. – Нехай вони допомо-

жуть виростити урожай, профінансувавши селянина, тоді й матимуть право продавати зерно за кордон. Держава, із свого боку, підстрахуватиме експортерів, пропонуючи з року в рік стабільні ціни, на які орієнтуватиметься селянин.

Зернотрейдерам не подобається законопроект № 8163. Найбільше їх обурює те, що з'явиться державний зерновий агент, мовляв, це призведе до монополізації ринку. Академік В. Геєць вважає, що державний оператор лише посилить конкуренцію. Проте останнє слово залишається за народними депутатами, котрі незабаром обговорять документ у сесійній залі.

Навіть якщо законопроект № 8163 відхилить, цивілізовані стосунки між селянами й експортерами розвиватимуться. Так, лише в Сумській області близько 50 агрофірм уже уклали авансові контракти. При цьому заставаю слугує не майно господарства, а засіяне поле. У разі неврожаю збитки відшкодує страхова компанія. Така схема вигідна й інвесторам, і сільгоспвиробникам.

Щоправда, вирощуванням зернових на Сумщині не надто захоплюються, бо зерно складно доставити до чорноморських портів: автомобільним транспортом – дорого, а залізницею – ще дорожче. Тож північні області орієнтуються на сусідні Білорусь і Росію, яких більше цікавлять соняшник і соя. Білорусь активно імпортує також ріпак: біопальне у цій країні продають на всіх заправних станціях, бо воно на 10–15 відсотків дешевше за традиційне.

Господарство агрофірми «Мрія» розташоване в селі Жовтневому Конотопського району Сумської області. Тут спеціалізуються на тваринництві: мають по тисячі голів великої рогатої худоби й свиней. Акціонерне товариство, членами якого є 100 місцевих селян, орендує близько 2 тисяч гектарів ріллі. Цікаво, чи планують акціонери викупити орендовані паї, адже таке право вони скоро отримають?

– Ми не прагнемо купити землю, бо втратимо обігові кошти, а це призведе до зменшення виробництва, – відповідає на запитання кореспондента «Віча» **директор агрофірми «Мрія» Олексій КАРТАВИЙ**. – Якщо хтось і має змогу придбати землю, то лише ті компанії, в яких гроші не зароблені, а надруковані й надходять із-за кордону.

За словами О. Картаво-го, в більшості орендарів бракує коштів на посівну кампанію, то-

Сказано!

Іноземці з усього світу нарівні з громадянами України повинні мати право на купівлю українських земель сільськогосподарського призначення. Таку думку висловила **перший заступник глави адміністрації Президента України Ірина Акімова**.

– 3 1 січня 2012 року ринок сільгоспземель має бути відкри-

тий. Він має бути відкритий не лише для громадян України, а й для іноземних громадян, які захочуть працювати у цій важливій сфері, – заявила І. Акімова на засіданні одного з «круглих столів».

За словами посадовця, протягом першого півріччя 2011 року планується розробити й ухвалити законодавчу базу, яка обмежить можливість неефективного використання землі.

2 березня Верховна Рада відхилила законопроект, яким передбачалося продовжити мораторій на продаж сільськогосподарських земель до 1 січня 2015 року. Термін дії чинного обмеження на продаж землі спливає 31 грудня 2011 року.

му про купівлю землі вони й не розмірковують. Ефективному господареві, який має гроші, вигідніше покласти їх на депозит і жити на відсотки, ніж купити землю, а потім на ній ще й працювати, щоб отримувати прибуток. Нині аграріїв задовольняє довгострокова оренда. Вони відповідно до указу Президента України платять селянам 3 відсотки від вартості земельного паю, однак готові згодом підвищити плату до 5 відсотків. «За орієнтир тут слід брати відсоткову ставку, яку виплачують цивілізовані банки за депозитними вкладками», – уточнює О. Картавий.

У підручниках з історії писали, що царський режим на селі спирався на поміщиків та сільську буржуазію, а радянська влада – на сільський пролетаріат, незможників. В інтересах цих прошарків у різні часи здійснювали аграрні перетворення Олександр II, Столипін, Ленін, Сталін. Хто виграє від земельної реформи 2012 року?

Цифри

«Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) готовий надавати Україні кошти для підвищення врожайності зернових». Про це заявив президент міжнародної фінансової установи Томас Міров під час зустрічі з Прем'єр-міністром України Миколою Азаровим, повідомив УНІАН прес-секретар глави уряду Віталій Лук'яненко.

Міністерство аграрної політики та продовольства прогнозує врожай зерна в 2011 році на рівні **42** млн. тонн. У 2010 році господарства всіх форм власності виростили **39,2** млн. тонн зерна. За словами М. Азарова, врожай у **60** млн. тонн є орієнтиром для нашої країни на майбутні роки.